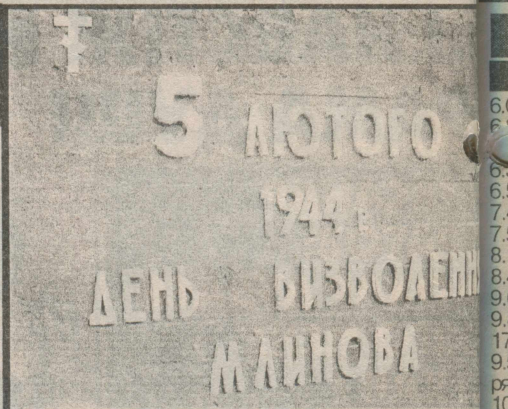
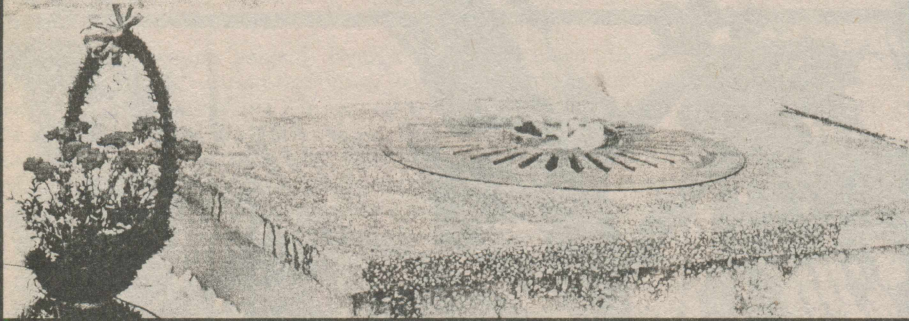

ВИЗВОЛИТЕЛІ: ХТО ВОНИ?

з Малих Дорогостаїв. Він висмикнув кілька гранат, але вона чомусь не вибухнула. Відтак його схопили червонопогонні. Подейкували, що під час допиту його поламали ребро. Згодом він опинився в шахтах Караганди. Його батьків вивезли до Сибіру, де через півроку вони померли.

Олександр Кірів – це вуличне прізвисько повстанця. Справного прізвиська його не знав. Він мешкав біля Сітарчуків, тепер розташована сільська рада. Мій шкільний товариш Василь Сітарчук нині проживає на іншій вулиці, у свій час зв'язки з УПА він теж пройшов пекельні кола сталінських таборів. Додам, що із Сашком Кірівим я був добре знайомий, частенько зустрічалися в церкві, а також разом рибалили в Малих Дорогостаях. Отже після перезахоронення останків нів зі скверу на Меморіалі Слави згаданий Синюк також є «визволителем» Млинова від німецько-фашистських загарбників.

У 1945-1946 роках місце поховань було за мостом через Ікву навпроти парку Ходкевича. Тут я був під час похорон уповноваженого Кислякова, котрого знав особисто, бо жив сусідськи. Він пристав до лікаря-стоматолога Олімпіади Милаївної, котра квартирувалася у Сянки Бойко у кінці вулиці Шевченка. Олімпіада Миколаївна на похороні Кислякова теж кричала, а невдовзі прийняла Ярмончука з Дорогостая. Додам, що Кислякова вбили на возі біля Владиславів. Поховали за мостом і рядового Куриліна, котрий загинув час перестрілки у селі Смордва-Клин.

У якому році перенесли останки з могил навпроти церкви Меморіал Слави – не знаю, бо я тоді працював у Туркменісті. Мабуть, там перепоховали останки воїнів і з могил за мостом.

У 1948 році у 10-му класі мене виключили зі школи, звинувачуючи, що я «політично розлагаю колектив». Відтак виникла загроза мого арешту. Одного дня залишив Млінів десятиліття. Як і рідну батьківську хату на хуторі села Масляні із півторагектарним садом.

Після згаданих подій повернувся на рідну землю лише через двадцять років. Я не впізнав Млинова, бо селище закарбувало на моїй пам'яті таким, яким знав його у тридцяти-сорокових роках.

Втім, повернувся до Меморіалу Слави. Останки багатьох воїнів як там покаяться, належать солдатам та офіцерам військ НКВД. Не секрет, що вояки цих підрозділів відрізнялися від звичайних багатонаціональних військових з'єднань, у яких не носили червоних погонів. Перші були вгодованими, червоношкіми, а другі зачасти напівголодні. Не дивно, що вони нерідко вбивалися у наші хати і люди ділилися з ними харчами, вони – рядові війни подекуди у домашній одежі кидалися атакувати на німецькі укріплення і масово гинули. Це вони зазвичай мали право називатися визволителями від гітлерівських окупантів, а не червонопогонниками.

А чим «прославили» себе військові із підрозділів НКВД? Це по середині ночі вривалися в домівки наших родин і вивозили українців до Сибіру. Причому, частенько з хат забирали те, що впало в око. А ще спалили господарства, свідком чого був у Малих Дорогостаях у 1944 році. Це вони у Млінові біля церкви повісили молодого вояку УПА Володимир Кухар з Дядькович. А ще енкаведисти знущалися над тілами мовчазних повстанців, коли їх звалювали під стінами райвідділу НКВД. Особливо «витончено» збиткувалися над убитими дівчатами – ставили їх у непристойній позі. До того ж червонопогонні стирали із землі могили повстанців.

Ми сповідуємо справжню мораль і духовність, тож повинні доглядати і охороняти могили тих, хто пішов з життя, незалежно від того, які політичні погляди вони сповідували. Але маємо право знати, якими людьми вони були насправді.

Дмитро ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ
м. Пис

На Меморіалі Слави у Млинові зазначено, що тут захоронені останки тих, хто визволяв район від німецько-фашистських загарбників. Я ж стверджую, що ні! На вулицях Млинова бої не велися, бо гітлерівці під час наступу радянських військ залишили селище. Відтак можна лише констатувати втрати серед визволителів на дальніх околицях Млинова. У фронтових умовах убитих захоронували поблизу місць загибелі. Про це дуже правдиво свідчила жителька Берегів Ольга Миколаївна Романюк у публікації Віталія Тарасюка «Тіні забутих героїв» у «Гомоні плюс» за 9 червня цього року. І я був свідком таких поховань. Отож чийі останки покаяться під Меморіалом Слави поблизу автостанції у районі?

...Осінь 1944 року. Яюсь у районі стали поширюватися чутки, що в бою із загonom УПА сотенного Стародуба біля Божкевичів загинули 13 червонопогонників із Млінівського і 16 – із Рівненського гарнізонів. Червонопогонниками тоді у нас називали солдатів військ НКВД.

На другий день зранку ми, школярі, відчули у школі трупний запах. У моєму шостому класі стояло 13 відкритих трун. В обідню пору стала формуватися похоронна процесія. Чотири військових несли на плечах кожну труну, а віка – також по чотири солдати. Так сталося, що для несення вічок не вистачило військових і для цього задіяли учнів-старшокласників. Нам було по 16-17 років, ми були переростками воєнних літ, хоча навчалися лише у 6-му класі.

Я потрапив в останню четвірку. Разом зі мною віко за тринадцятою труною несли Юрко Лотоцький з Аршичина, Фанько Новосад та Анатолій Федчук з Ужинця. За дванадцятою труною несли Аркадій Тростянчук з Пекалова, млінівчани Ростислав Приступа і Микола Варійчук, а четвертого школяра не запам'ятав. Здається, це був Іван Король з Коблина. Віко за одинадцятою труною теж несли наші хлопці, але тоді я не звернув на них увагу.

Із траурним маршем ми підійшли до місця поховання у сквері навпроти Свято-Покровської церкви – тут була вирита яма для братської могили. Військовий, котрий виголосив промову, назвав три прізвища убитих: молодший лейтенант Горбунов, старшина Андріянов і старший сержант Сальніков. Ймовірно, в архівах підтвердять ці прізвища. А решту убитих промовець об'єднав одним словом: «...и другие». Виходить, що «другие» – це рядові. Цей же військовий назвав втрати повстанців: «...убито 48 бандеровцев». Під час поховання я бачив, як труни ставили у ямі у два яруси. Пізніше на могилі поставили пам'ятник.

Згодом біля могили 13-ти енкаведистам з'явилися нові поховання. Дирекція школи задіявала учнів у скорботних заходах. Я був присутній на похоронах начальника міліції Соца, котрого теж убили біля Божкевичів. Поховали тут офіцера НКВД Лупіна, котрий загинув під час перестрілки у Муравиці. Я щодня проходив біля скверу і коли тут виростали свіжі могильні горбочки, інколи підходив до них. На одній з могил вказувалося, що тут спочиває вічним сном рядовий, прізвиське котрого не запам'ятав, але звернув увагу на рік його народження – 1896. Цей рядовий був ровесником мого батька, котрий у той час воював на фронті.

Одного разу прочитав напис, що в могилі похований якийсь Синюк. Розповідали, що він – уродженець Пугачівки, зрадив повстанців і співпрацював з енкаведистами. Розказували і як він загинув: до схрону, де переховувалися повстанці, привів енкаведистів. Першим зі схрону вибрався повстанець Саковський і вистрілював у голову Синюку. Саковського теж миттєво убили енкаведисти. Другим зі схрону вийшов Олександр Кірів